

ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ -ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಡಾ.ಮಂಜುಳ ಎ.ಸಿ.¹

ಶಿಕ್ಷಣ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದುದು ಹಾಗೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ತರಬಲ್ಲದು. ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿಡಬಲ್ಲದು, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗಳಂತೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಳುವಳಿಯೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು, ಅಂತಹ ನಿಶ್ಯಬ್ಧವಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು, ಅವರು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆ ಮೂಲಕ ಮಾದರಿ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗುವ ಕಡೆಗೆ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು. ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿರುವ ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ಜನರ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಗುರಿಯಿಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಅರೆ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದೇ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ, ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅರ್ಥ ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗದೇ ವಿಶಾಲವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 1887 ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆ ಆರಂಭವಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದವರು ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಸಹಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಶಾಮರಾವ್ ಅವರ. 1890ರ ಮಾರ್ಚ್ ವೇಳೆಗೆ 109 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯು 4 ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 46 ಹಿಂದೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದರೆ, 63 ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದರು. ಹನ್ನೆರಡರಿಂದ ಮೂವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದು, ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಅವರವರ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದು, ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಕರಕುಶಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 30 ಜನ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಾರರು 34 ಬಡಗಿಗಳು, 5 ಜನರು ನೇಕಾರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, ತಲಾ 3 ಜನರು ಉರ್ದು ಶಿಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಚಿನಿವಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರು ಬಟ್ಟೆ

¹. ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ

ಹೊಲಿಯುವವರಾಗಿದ್ದು, ಇಬ್ಬರು ಸೈನಿಕರು ಹಾಗೂ ತಲಾ ಒಬ್ಬ ಅಗಸ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಉಳಿದವರು ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಗಳಾಗಿದ್ದರು. 76 ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿನ ಹಾಜರಿರುತ್ತಿದ್ದರು. 4 ಜನ ಶಿಕ್ಷಕರಿದ್ದು, ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರು ಎಫ್.ಎ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 18ರಷ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದು, ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದು ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1889 ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಹಾಯಧನವನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿತು. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಆಣೆಯ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1889 ರಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಹೋಬಳಿ ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸತೊಡಗಿದ ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರು ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರು ಸಹ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇಕಾರರು ಮತ್ತು ರೈತರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಅವರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಪಡೆಯದೇ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಹದಿನೈದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿತು. 1891ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇಕಡ 87.8% ರಷ್ಟಿತ್ತು. 1893ರಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ನಿನ ವತಿಯಿಂದ ತ್ಯಾಮಗೊಂಡ್ಲುವಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದು ಪಂಚಮರಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಶಾಲೆಯಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಶಾಲೆ ಹರಿಜನರ ಬಲಗೈ ವರ್ಗದವರಿಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಹರಿಜನರ ಎಡಗೈ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. 30 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ 8 ಜನರು ಓದಲು ಬರೆಯಲು ಕಲಿತಿದ್ದು ಸರಳವಾದ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು 3 ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಕೂಡ ಹರಿಜನರ ಎಡಗೈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೂ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದು 38 ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರು, ಶಾಲೆಯ ಪ್ರಗತಿ ಅಷ್ಟೆನೂ ಇರದೇ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

1893ರ ವೇಳೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 5 ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು, 2 ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಒಂದು ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಿರ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಲೆ ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 97 ಜನರು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದು, 46 ಜನ ಮುಸ್ಲಿಂ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ 32 ಜನರು ಶೂದ್ರವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಮಂಡಿ ಮೊಹಲ್ಲಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸವಾರ್ ಬೀದಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 47

ಜನರು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದು, 25 ಜನರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೈನಿಕರಾಗಿದ್ದರು ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಿತಿಗಳು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಪುರಸಭೆಯಿಂದ 40 ರೂಪಾಯಿಯ ಸಹಾಯಧನ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊಹಮ್ಮದ್‌ನ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಮುಖ್ಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ ಕುರಾನ್ ಅನ್ನು ಕಲಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿತು. ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 40 ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದು, ನಂತರ 19 ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಹಾಜರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

1902ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 66 ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು, 7 ಶಾಲೆಗಳು ಪಂಚಮರಿಗಾಗಿ ಇತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ 12 ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಶಾಲೆಗಳು ಒಂದು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಶಾಲೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, 53 ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1907 ರಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 80 ಇದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು, ಅಂಗಡಿ ಮಾಲೀಕರು ಬೆಳಗಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,947 ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರು. 80 ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ 66 ಶಾಲೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುವ ಶಾಲೆಗಳಾಗಿದ್ದು, 13 ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಭಾಷೆಯ ಶಾಲೆಗಳು ಒಂದು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಶಾಲೆ ಇತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ 7 ಶಾಲೆಗಳು ಪಂಚಮರಿಗಾಗಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, 1908ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 2,670 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಗೆ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರು. 1905ರಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರ 1910ರಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. 1909–10ರ ವೇಳೆಗೆ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 80 ರಿಂದ 72 ಕ್ಕೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೂಡ 1,893 ರಷ್ಟಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ 58 ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದರೆ 13 ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು, 1 ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪಂಚಮರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು 9 ಶಾಲೆಗಳು ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದವು.

1912ರ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕ್ರಾಂತಿ ಉಂಟಾಯಿತು ಕಡ್ಡಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಉನ್ನತ

ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಕೂಡ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿದರು.

ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಔದಯೋದಯ ಮತ್ತು ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಸರ್.ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಜೊತೆಗೆ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟರು. ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕಲಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕೌಶಲ್ಯ ತರಬೇತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿದವರು ಸರ್.ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು. 1912ರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ 7,000 ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಆರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಕರೇ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಬೋಧಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು, ಕಲಿಕೆಯ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಭೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ತರಬೇತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ “ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅದೃಷ್ಟ ಹೀನರಿಗೆ ಹೊರತು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಭಾಗ್ಯವಂತರಿಗಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಕವರ್ಗದವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. “ಗಂಡಸು ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದರೆ, ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದಂತೆ, ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ವಿದ್ಯಾವಂತೆಯಾದರೆ, ಇಡೀ ಸಂಸಾರವೇ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದಂತೆ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲೊಂದು ಪ್ರಸಾರಾಂಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿಭಾರ ಹಾಕಿದರು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸರಳವಾದ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವ ಬಹಳಷ್ಟಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಳವಳಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಅವಿದ್ಯಾವಂತರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ 14 ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದರೆ “ವಯಸ್ಕರ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಸಾರ ಯೋಜನೆ” ಈ

ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಕೆಲವು ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡವು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನೋಖರಾದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘವು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು.

ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ವತಿಯಿಂದ ನಾ ಕಸ್ತೂರಿಯವರು ಸಮಾಜ ಸೇವಾಸಕ್ತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಯುವಕರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬುವುದರ ಮೂಲಕ ಮೈಸೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಇದೇ ಮಾದರಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಜಿ.ಆರ್. ಮತ್ತು ಎಸ್.ವಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಬೋಗಾದಿ, ಕುಕ್ಕರಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲೂ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಸೆರೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಖೈದಿಗಳಿಗೂ ಅಕ್ಷರದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘದ ಪಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿತು. ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಾಕ್ಷರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ, ಪಡುವಾರಹಳ್ಳಿ, ಲಲಿತಾದ್ರಿಪುರ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು.

ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ, ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವ ಮೂಡಿ ಬರಬೇಕು ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಓದು ಬರಹ ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರಬೇಕು ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಮ್ಯಾರ, ಬಡಗಿ, ಚಮ್ಮಾರ ಇರಬೇಕು ಗಾಡಿಯ ಚಕ್ರ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಯಾರಾಗಬೇಕು, ಪಾತ್ರೆ ರಿಪೇರಿ ಆಗಬೇಕು. ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸಾರವು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಉಪಕರಣವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತಿರಬೇಕು 250 ಪ್ರಜಾ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಂದು ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಿರಬೇಕು ಪ್ರತಿ ಕುಟುಂಬವು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಾಲುವಷ್ಟು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮವು ಉತ್ತಮವಾದ ಎರಡು ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಪಂಚದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮವು ವರ್ಷಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನನ ಮರಣ ಸಂಖ್ಯೆ, ಜಾನುವಾರು ಸಂಖ್ಯೆ ಗಣತಿ ಕೈಗೊಂಡು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಲಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಸರ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬೇಕು ಗ್ರಾಮ ಸಮಿತಿಗಳು ಕೃಷಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಉಪಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಆಧುನಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಬೇಕು. ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಸ್ವಂತ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ

ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಸಭೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದ ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಮನವಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

1915ರಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ 254 ವಯಸ್ಕರ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 562ಕ್ಕೆ ಏರಿತು ಅದರಲ್ಲಿ 507 ಸರ್ಕಾರದ ಅನುದಾನಿತ ಶಾಲೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆ 55 ಶಾಲೆಗಳು ಅನುದಾನ ರಹಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಪಂಚಮರಿಗಾಗಿ 43 ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದವು. ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುದಾನದಿಂದ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 562 ರಿಂದ 1020ಕ್ಕೆ ಏರಿತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 936 ಶಾಲೆಗಳು ಅನುದಾನ ಪಡೆದ ಶಾಲೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, 54 ಶಾಲೆಗಳು ಅನುದಾನ ರಹಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಸರ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೂಡ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು ಸುಮಾರು 23,000 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರು. ಪಂಚಮರಿಗಾಗಿ 45 ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಣ ತಲುಪಿಸುವ ಜವಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

1919ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 28 ರಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ 8 ಗಂಟೆಗೆ ರಿಂಗ್‌ವುಡ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜಕಾರ್ಯ ಪ್ರಜಾಸಕ್ತ ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಎಂ.ಶಾಮರಾವ್, ಸಿ.ಎಸ್.ಬಾಲಸುಂದರಂ ಅಯ್ಯರ್, ಎಂ.ರಾಮಸ್ವಾಮಯ್ಯ ಕೆ. ಶ್ರೀನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಎಂ.ಸಿಂಗ್ಲಾಚಾರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರು ಈ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ರೆವರೆಂಡ್ ಟಾಮ್‌ಲಿನ್‌ಸನ್ ಗೈರು ಹಾಜರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ 129 ದಿನಾಂಕ: 11-05-1917 ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು.

1. ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು.
2. ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಕಲಿಕೆಯಾಗಿ 2ನೇ ವರ್ಷವು ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ

ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಓದುವುದು ಬರೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಅಂಕಗಣಿತವನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ, ಪೌರನೀತಿಗಳನ್ನು ಎರಡನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಭೋದಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

3. ಮೊದಲ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲ ಭೋದೆ ಭಾಗ-1 ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಭೋಧಿಸಿ ಮುಂದಿನ 6 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಓದಲು ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬಳಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ನೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಗದ್ಯ ಭಾಗವಿದ್ದು, ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ, ಆರೋಗ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ, ಇತಿಹಾಸ ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ ಕಥೆಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸರಳವಾದ ಪದ್ಯಭಾಗವಿದ್ದು, ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯ ಎರಡು ಸೇರಿ 150 ಪುಟಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು ಈ ಪಠ್ಯ ಕ್ರಮಗಳು ಸರಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ಓದಲು ಶಿಕ್ಷಕರು ಓದಿ ಹೇಳಬೇಕು ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ಓದುವುದು ಕೂಡುವ, ಕಳೆಯುವ, ಗುಣಿಸುವ, ಭಾಗಿಸುವ ಗಣಿತದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದು ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಎಕರೆ, ಗುಂಟೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೋದಿಸುವುದು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ನಕಲು ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಲೇಖನಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವುದು.
4. ದ್ವಿತೀಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಲಿಕೆಯ ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸರಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ 120 ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಗದ್ಯಭಾಗ ಹಾಗೂ 100 ಸರಳ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ ಮುಂತಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೋದಿಸುವುದು, ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಓದುವುದು, ಪಠ್ಯವನ್ನು ನಕಲು ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಲೇಖನ ಬರೆಯುವುದು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ, ಪೌರನೀತಿಗಳನ್ನು ಭೋಧಿಸುವುದು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದು, ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಕರಾರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದನ್ನು, ಕಲಿಯುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.
5. ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮೊದಲ ಓದುಗ, ದ್ವಿತೀಯ ಓದುಗ, ತೃತೀಯ ಓದುಗ, ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ, ಪೌರನೀತಿಯ ಮೊದಲ ಪಠ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯ ಹಂತದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನಾಗಿ 5 ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

6. ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರ ಮೂಲಕ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಗೌರವಧನವನ್ನು ನೀಡುವುದು.

ಈ ಮೇಲಿನ 6 ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಮಿತಿಯು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ 3447-9-Edn-150-19-4-2006 02-10-1920 , ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಬೆಲೆ 250 ರೂಗಳನ್ನು ಮೀರಬಾರದು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ 11 ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಪಿ.ಜಿ ಡಿಸೋಜಾ ರವರು ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಈ ಹೊಸ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ದಿನಾಂಕ: 01-07-1917ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿತ್ತು. ವಾರದಲ್ಲಿ 6 ದಿನಗಳು ವಯಸ್ಕರ ಶಾಲೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿದಿನ ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ 3 ಅವಧಿಯ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಧಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು, ಸರಳವಾಗಿ ಸೂಕ್ತ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೋಧಿಸಲು ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಸರ್.ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಬದಲಾದ ಅನಂತರದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸತೊಡಗಿದವು. 1923 ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ 15 ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳು 15 ಪಂಚಮರ ಶಾಲೆಗಳು 1 ಉರ್ದು ಶಾಲೆಗಳು ರದ್ದಾದವು 1925 ಜೂನ್ 30 ರ ವೇಳೆಗೆ 535 ವಯಸ್ಕರ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು, ಕೇವಲ 11,901 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೀಣಿಸತೊಡಗಿ ಕೇವಲ 459 ಶಾಲೆಗಳು ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ 10,631 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ "ಡೇನಿಯಲ್ ವಿಧಾನ" ದಿಂದ ಕಲಿಯುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು ಸರ್ಕಾರವು ಕೂಡ ಅನುದಾನವನ್ನು ನೀಡಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳು 534ಕ್ಕೆ ಏರಿಕೆಯಾಗಿ 12,135 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿಯುವಂತಾದವರು.

ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಶೀಘ್ರ ಕಲಿಯುವ ವಿಧಾನದಿಂದ 1927ರಲ್ಲಿ 528 ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳು ಇದ್ದು, 11,760 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ಓದುವುದು, ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಒಳಗೆ ಕಲಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸರ್ಕಾರವು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಿದ್ದಾಪುರದಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಜೈಲು ವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಲು ಯೋಜನೆಯನ್ನು 15 ಹಾಕಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಜೈಲುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು." ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗ ತೊಡಗಿದವು. 1928 ಮಾರ್ಚ್ 31 ರ ವೇಳೆಗೆ ಕೇವಲ 406 ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ 9,140 ಜನ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಲಭ

ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಲಿಯುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲಾಯಿತು. ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಯಿತು. 1929ರ 368 ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದವು. 7898 ಜನರು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಲೆನಾಡಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಹಲವು ವಯಸ್ಕರ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. 1929-30 ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 285 ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದರೆ 1930-31 ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 72 ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು 2204 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ದಾಖಲಾತಿ ಇತ್ತು. 1932-33ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 70 ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು 1864 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದರು. ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳ ಇಳಿಕೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಸಮಿತಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ 20.000/- ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿತು. ಆದುದರಿಂದ 1937ರಲ್ಲಿ 82 ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, 1.936 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರವು ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ನೀಡಿತು.

ವಯಸ್ಕ ಕಲಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅವನಿಗೆ ಕಲಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಷ್ಟು? ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ತರಗತಿಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟು ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರು ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟಿತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಖಾಸಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರು. ಜೆ.ಬಿ ಮಲ್ಲಾರಾಧ್ಯ, ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಜಿ.ಆರ್.ರಂಗಸ್ವಾಮಿ, ಕೆ.ಎಸ್.ಆಚಾರ್ಯ, ಎಸ್.ವಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಹಾಗೂ ಟಿ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮುಂತಾದವರು. ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಡಿಪಾಯ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೇರೂರಿತು. ಆನಂತರ 1940ರ ನಂತರದ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸ ದೊಡ್ಡದ್ದು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮತ್ತು ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರಾದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ, ಆಧುನಿಕ ಚಿಂತನೆ, ದೂರದರ್ಶಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ನಿಂತಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಮುಂಚೆಯೇ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತವಾದದ್ದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಜನತಾ ಚಳವಳಿಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಎಂ.ಆರ್. 'ಸ್ವವಿವರ ವಿಭಾಗೀಯ ಪತ್ರಗಾರ ಕಛೇರಿ, ಪು. 01.
2. ಸಾಧ್ವಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಮೈಸೂರು, ದಿನಾಂಕ 24.12.1945.
3. ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಇನ್ಸ್ಟ್ರಕ್ಷನ್ 1889-90, ಪ್ಯಾರ-57.
4. ವೆಂಕಟೇಶ್ ಟಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನವಸಾಕ್ಷರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಮೈಸೂರು, 200, . .
5. ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಇನ್ಸ್ಟ್ರಕ್ಷನ್ 1893-94, ಪ್ಯಾರ 77.
6. ನಂಜರಾಜ ಅರಸು ಪಿ.ವಿ ಮತ್ತು ಎಸ್.ಆರ್. ಚಂದ್ರರಾಜ ಅರಸು (ಸಂ), ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ - ಒಂದು ದರ್ಶನ, ಮೈಸೂರು, 1996, ಪು. 124,
7. ರಜತಾದ್ರಿ ಎಸ್. "ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ" (ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆ) ರಾಜ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರ, ಮೈಸೂರು, ಪು. 12.
8. ಪ್ರೊಸಿಡಿಂಗ್ ಆಫ್ ದಿ ಗವರನೇಂಟ್ ಆಫ್ ಇನ್ ಹೈನೇಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮಹಾರಾಜ ಆಫ್ ಮೈಸೂರ್, 1920, ಪು. 1.
9. ಪ್ರೊಸಿಡಿಂಗ್ ಆಫ್ ದಿ ಗವರನೇಂಟ್ ಆಫ್ ಇನ್ ಹೈನೇಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮಹಾರಾಜ ಆಫ್ ಮೈಸೂರ್, 1920, ಪು.6.
10. ಮೈಸೂರು ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ವರದಿ. 1925-26, ಪು. 88.
11. ಮೈಸೂರು ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್. 1926-27, ಪು. 90.
12. ಮೈಸೂರು ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್. 1928-29, ಪು. 88,
13. ಮೈಸೂರು ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್. 1937-38, ಪು. 127.
14. ತುಕಾರಾಮ್ ಎಸ್. (ಸಂ) "ಸಾಕ್ಷರ ದಾರಿಯ ಸಾವಿರ ಹೆಜ್ಜೆ" ರಾಜ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರ, ಮೈಸೂರು 2000, ಪು. 14.
15. ಮೈಸೂರು ಅಡ್ವಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, 1944-45, ಪು. 152.